

Eric Segelberg:

EN KVASISOCIOLOGISK STUDIE

Släkten Huss uppvisar en rätt stor enhetlighet när man betraktar det yrkesval som dess manliga medlemmar gjort. Utan tvivel hör släkten till landets betydelsefullaste prästsläkter, procenten präster i de äldre generationerna fram till omkring 1850 är hög, särskilt hög blir den om man ser bort från Johannisbergsgrenen, som ju inte i rakt nedstigande led på svärdssidan härstammar från Erik Nilsson Huss. Den grenen har ju varit i hög grad lekmannabetonad.

Om man nu får använda en så gammal källa som Ahlströms genealogi över släkten har prästerna varit åtminstone 32 till antalet. Övriga medlemmar ha till stor del hört till de akademiskt bildades tal, några ha hört till affärsvärlden.

Här ville jag blott komma med några synpunkter på de två grenar, som härstammar från kyrkoherden Olof Huss i Torp, vilka dels synas vara ovanligt enhetliga, dels kunna anses representera ett avslutat kapitel i släktens historia.

I den grenen av släkten kan man räkna med hela tio präster och dessutom fjorton lekmän, av vilka dock två magistrar avleda vid relativt unga år. Det är mycket tänkbart att de senare skulle ha blivit präster, enligt tidens sed. Från Erik Nilsson Huss följer genom kyrkoherden Samuel Huss en serie av sex generationer präster som slutar med bröderna Samuel och Paul, båda präster i Härnösands stift under 1800-talet. Den andra grenen, som genom kyrkoherden Johan Huss fortlever till våra dagar, kan endast uppvisa en serie av fem präst-generationer, den femte var professor Olof Huss' broder Erik, hovpredikanten som i unga år bortrycktes ogift.

Om man bortser från den prästerliga

traditionen finnes en lång akademisk tradition i släkten. Från Erik Nilsson Huss, som år 1617 inskrevs vid Upsala Universitet, finnes en obruten rad av Upsala-studenter fram till Doktor Ivar Huss i Upsala, summa åtta generationer. De flesta ha också i senare generationer varit promoverade i Upsala, en sedermera präst disputerade — efter studieår i Upsala — vid Åbo akademi över relationen mellan Peterspenningen och namnet på den österbottniska socknen Pedersöre. Bland promoverade märkas sedermera titulärprofessorn Olof, konrektorn och jubeldoktorn Per Samuel och justitierådet Vilhelm, som innan han gav sig juridiken i våld blev filosofie doktor i Upsala.

De yrken som representeras av släktens lekmän äro också belysande för den relativt stora enhetligheten: rådman, landssekreterare, överste, kapten, lektorprofessor, konrektor, justitieråd, dispasschör, läkare, kamrer, fältskär, landskanslist, två magistrar.

Av damerna i denna huvudgren har tio varit gifta med präster, medan sjuutton varit ogifta eller gifta med icke präster. Bland yrken hos ingifta män kunde nämnas överfältläkare, överlantmätare, häradshövding, rådmän, överstelöjtnant, major och orgelbyggare.

Prästernas giften äro också betecknande. Av tio klerker voro åtta gifta med prästdöttrar, en gift med en lekman dotter och en var ogift. Två lekmän voro också gifta med prästdöttrar.

Prästerna ha i regel tillhört kyrkoherdeklassen, stundom ha de ock varit proster och deras val av maka har i regel skett i motsvarande klass. De senare generationerna ha hållit sig på lektorsstadiet i Härnösand, om man får generalisera.

Bland ingifta finner man en halvsyster till ärkebiskop Lars Stigzelius, och en medlem av den gamla jämtlandssläkten Drake, i något senare generationer komma in den kända präst- och lärdomssläkten Valanger från Vålånger, den från Tyskland via Åbo inkomna lärdomssläkten Wargentin, där den berömda astronomen och Vetenskapsakademiens förste sekreterare var farbror till en ingift Huss. F. ö. voro släkterna Huss och Wargentin ytterligare insläktade med varandra. Per Samuel Huss förstärkte ytterligare det lärda inslaget, då han gifte sig med lektorsdottern Theresia Berlin från Härnösand. Lektor Berlin var filosofiskt inriktad, hade i Upsala varit den unge Boströms lärare och var en som domkapitelsledamot även kyrkopolitiskt engagerad herre, som med viss framgång ingrep i en biskopsutnämning efter ett ovanligt fult verkande i egen sak från en annan kapitelledamots sida. Bland de Berlinska släktingarna skymtade också filosofen Biberg och bland anfäderna på modernet trenne syskon till Axel Oxenstjerna, samt två så berömda svenska lärde som Johan Skytte och Erik Sparre, fältherrar och statsmän att förtiga. Per Samuel blev genom sitt gifte med Ida Nescher befreundad dels med en av det stockholmska borgerskapets och tyska församlingens spetsar vid tiden omkring 1800, den kände samlaren Daniel Georg Nescher, men inte heller genom det gifftet undgick han klerikal belastning i släkten, då i synnerhet hans tidigt avlidna svärmor Elise Öhngren bland sina anor räknade åtskilliga teologie doktorer och präster främst i ärkestiftet.

Några direkta exempel på degeneration inom denna gren är svårt att framleta, om nu den sociala ställningen skulle vara tecken på degeneration eller motsatsen. Den "minst lyckade uppsättningen" skulle väl vara syskontrion i den sista generationen av Samuels ättlingar, där kyrkoherden Paul Huss efterlämnade en dotter som var sångerska, fältskären Esbjörn samt landskanslisten Paul. Professor Olof Huss syster Kristina blev gift med en komminister Agerberg, vars ättlingar sedermera kommo att räknas till samhällets icke högsta skikt.

Får man slutligen fullständiga bilden med några negativa bestämningar. På få undantag när har officersyrket inte legat för dessa Hussar, författare, konstnärer saknas, likaså köpmän och bönder. Begåvningsart och tradition torde ha bidragit till att en ganska enhetlig familjetradition genom trehundra och femtio år bevarats, där präster, lärare och ämbetsmän utgöra en överväldigande majoritet och där dessa ämbetsbärare i regel ha tillhört sin grupps högre klass, i några fall tillhört sitt ständs spetsar. Giften inom samma samhällsgrupp har ytterligare befast och stärkt denna inriktning.

Denna sammanställning bygger på rätt gamla och möjligen i vissa stycken felaktiga eller ofullständiga genealogier. Skulle det inte vara ett lämpligt mål för släktföreningen att till år 1967, då väl namnet kan fira 350-årsjubileum, utgiva en så korrekt genealogi som möjligt, med korta biografiska notiser till varje medlem av släkten. Kunskap om släktens historia torde vara förutsättningen för sammanhållningen.